

Frágreiðing frá lögmanni 1978

Hóast storu broytingarnar í vinnu- og veiðumöguleikunum hesi seinastu árini og óvissu um möguleikarnar innan nakrar veiðuhættir, eru úrslitini í árinum 1977 og fyrru helvt av 1978 sum heild frægari enn undanfarin ár.

Í 1977 voru vit varug við ein óvanliga stóran vökkstur í útflutningsvirði og útflutningsnøgd í mun til 1976. Meirútflutningurin var uppá 131 mió. kr., og vit seldu fyrir 862 mió. kr. íalt, ella nærrí tvífalt tað, selt var fyrir í 1974 og 1975.

Higartil í ár hevur eydnast at halda framleiðslu og útflutning á sama høga stigi sum í fjør, hóast úrslitið er heldur slakari. Nøgdin framleidd og seld fyrra hályárt er størri í ár, men virðið av framleiðsluni 10-15 mió. kr. minni, og liggur samlaði útflutningurin umleið 330 mió. kr.

Fallið í dollaravirðinum mótvægis krónuni er ein meginorsókin til, at hin størra nøgdin ikki gevur hækking í samlaða útflutninginum. Hitt sonevnda býtislutfallið í utanríkishandli okkara er versnað nakað aftur. Tað var jú í botni undit oljukreppuni í 1975, men hækkaði so líðandi aftur í 1976 og 1977 og var nærum komið upp aftur í leguna frá 1970, hóast metið, galdandi var í 1973, enn liggur væl omanfyrí.

Kottini mugu vit vera nøgd við, at Føroyat av fleiri vestanlondum einsamallar hava sínigð bott um býtislutfallið í 1977.

Indeksið í hesum lutfalli sigur frá, hvussu nögv meira ella minni vit kunnu gjalda av innfluttum vørum við somu nøgd av útflutningsvørum.

Handilsjavni Føroya batnaði ógvuliga nögv í fjør, og minkaði hallið á handilsjavnanum úr 158 mió. kr. niður í 38 mió. kr., og í verunleikanum var yvirskot uppá 22 mió. kr., um skipainnflutningur verður frádrigin. Hallið á samlaða gjaldjavna Føroya var í 1977 umleið 27 mió. kr. mótvægis 113 mió. kr. í 1976. Tá vitað er, at tað serliga eru tær ovurhonds stóru ílögurnar í vinnuskapandi tól, skip, virkit, goymslubygningar og sethús, sum gera, at vit hóast metútflutning hava eitt gjaldjavnahall, er ikki orsók til at lata seg órógva av hesum, tí hesar ílögur eru grundarlag undir framhaldandi bøttum möguleikum her á landi.

Eisini uppsparing føroyinga vaks í 1977 einaferð enn, og var hon 537 mió. kr. mótvægis 418 mió. kr. í 1976 og 406 mió. kr. í 1975. Samlaðu vinnulívs-, einstaklinga- og almennu ílögurnar lógu um 675 mió. kr. ella 175 mió. kr. meira enn í 1976.

Meðan árið í fjør og tað, sum farið er av 1978, hevur verið merkt av risavökstri í framleiðslu, ílögum og uppsparing, samstundis sum arbeiði hevur verið til fleiri hendir enn fyrr, so hevur hetta tíðarskeiðið verið serliga merkt av teim broytingum í fiskimynstrinum, sum standast av býtinum av havinum og fiskastovnunum.

XVIII

Fotoyingat veida stodugt meira í egnum sjógví, og samstundis fjara naktrir möguleikar á fjar- og miðleidum burtur, meðan aðrir taka seg upp. Fyrra hálvár í ár eru t.d. veidd meira enn 40.000 tons av gagnfiski og 26.000 tons av svartkjafti á fotoyleiðunum. Upsaveiðan fer nú av álvara at hava týdning, men enn eru ógvuliga stórit ónýttir möguleikar innan ymsar stórnar á okkara leiðum.

Umroðu av teim broytingum, suni væntandi verða, og teim tilteikum, neydug eru at fremja, skulu nýggir möguleikar troystast, skal eg taka upp aftur seinni.

I danskari og útlendskati pressu hava Føroyar seinni tíðina verið umroddar sum landið, har alt gongur ovugt av búskaparlíga streyminum á meginlandinum. Tað lögna sýribrigði, at hákonjunkturur tykist valda, meðan avmarkingar fara fram, og meðan restin av vesturheiminum stríðir seg spakuliga uppúraftur kreppu og atbeïðsloysi, verður havi á málí, og viðurskiftini het verða tí lýst á ein hátt, sum als ikki samsvarar við tað álvarsliga útlit, sum sýti er, og tær álvarsligu, kostnaðarmiklu broytingar, sum sýti standa.

Tað er ikki vist, at henda umroða tænit foroyskum áhugamálum best, tí hon kámar burtur í vitsku teirra, sum vit skulu samráðast og tingast við, teit kóldu verunleikar, sum treyta fotoyskat lívsnöguleikar.

Vit kunnu taka umroðuna sum viðurkennung av, at politikkurin við at produsera seg burtur úr kreppuni: i 1974/75, m.a. við utanlanda lántökum, heppnaðist fyrir sitandi samgongu, men reyp var onganúð mett dygd at vera í Føroyum, og mugu vit tí ikki gloyma at gera vart við óvissuna, sum liggur aftan fyrir sjónarringin. Vit mugu hava í huga, at orsokin til, at tillaging til broyttar umstöður enn hevir eydnast, er, at ikki hevir verið longri millum brotini, enn at tíð var at fóta sær hjá honum, id framinanundan visti, at tey komu, og sýtimunurin hjá foroyinginum í tí leiki, sum nú fer fram, er kanska hann, at longu í fimti- og sekstiárunum noyddist hann at sökja aðrar leiðir enn tær, sum tá lógu avbardar. Men givið er, at tær leiðir, sum kunnu roynast í ollum líkindum, gerast færri og færri, og tí kann framtíðar virksemið bert liggja á hogum stigi, um allar kreftur virka við sama liegni og skili, sum gjøgnum oldtir sermerkti hin stillfora og spaklynta, men vitandi og viljandi foroyingin.

Vit koma fram yfir meira óvart at vera fyrir bakkostum, tí möguleikar knappliga ganga undan. Tí má tjóðin sum heild standa á varðhaldi at bera upp í móti allastaðni, har agangur get vart við seg, og eingin skal dusa sær í, at aðrir í lotuni halda okkum vera væl fyrir.

Vit kunnu tá eisini, sjálvt við minni veiðunøgd, men øktari viðgerð á teim flögukrevjandi virkjunum, tryggja tann til samfelagstaksturin neyduga búskaparlíga vökksturin.

Figgjaryðurskifti

Tá eitt land át um át hevir so munandi vökkstur í útflutningi, sum vit hava havi frá 1975-1978, fær hetta eisini stóra ávirkan á allan búskap landsins.

Eisini á figgjarylögini má hetta koma fram sum ein munandi vökkstur. Keypiorka einsráklingsins veksur og harvið innflutningutin, id aftur kastat av sær mettoll. Hin

XIX

hægra inntøkan hjá tí einstaka gevur meirskatt av sæt, so hóast skattastigin var óbroyttur í 1975 og 1976 og lækkaður í 1977, eru landskassans inntøkur munandi øktar.

Tá kreppan í 1975 setti økt krøv til landskassans orku at stuðla, hækkaði tollurin á ymsum ikki neyðsynjarvørum, men eru síðani ongar hækkingar fáinat fram.

Meðalskattainntøkan aftaná skattafrádrátt var í 1974/75 22.200 kr. og er nú í 1978/79 kr. 42.000, og samlaða skattskylduga inntøkan er vaksin úr 440 mió. kr. upp í slakar 865 mió. kr.

Inntøkvökstur borgaranna og hins almenna hefur treytað eitt virksemi í samfelagnum sum helst ongantíð ádur og harvið eisini verið merktur av einum øktum forbrúki og innflutningi í mun til fyrr.

Tá hetta forbrúk ikki hefur verið tálmað av sitandi samgongu við eykatolli og avgjöldum, kemst hetta av, at handilsjavnin hefur verið í hampuligari legu, og serliga av, at býtið millum teir tríggjar meginbólkarnar av innflutningsvörum: forbrúksvörur, ílögugögn og rávörur til ídnaðin, hefur verið slíkt, at nögv hin störsti vöksturin vóru ílögugögnum og rávörur til ídnaðin.

Í sambandi við umlegging av skattingini og harvið lætta í beinleiðis skattinum og í sambandi við tær strukturbroytingar innan fiskivinnuna, sum standa fyrir, og neyðuga stuðulin til fiskaprísin, nú dollarin fór á botn, verður kanska neyðugt at broyta toll- og avgjaldsskipanina, so meira fæst inn tann vegin.

Fíggjarætlanir hins almenna hava verið lagdar við javnvág eftir meting av tí, verandi skatta- og tollogir kundu geva, og tí tørví, sum var á teim ymsu samfelagsókjunum, t.v.s. at ikki hefur verið budgetterað við halli ella yvirskoti fyrir at stuðla ella avmarka virksemið í samfelagnum, burtursæð frá ílögulántøkum í vanligan mun. Kortini hefur hvört ár verið eitt størri ella minni roknkaparlígt yvirsko

Krøvini til landskassan vaxsa ikki seinni enn inntøkurnar, heldur tvørtur ímóti, men sitandi samgonga hefur roynt at ganga hesum á móti soleiðis, at samfлагið í öllum tess liðum skilabest fekk nøktað ávísan part av sínum tørví, heldur enn at lurað bleiv eftir teim røddum, sum talaðu um at steðga ávísum samfelaghjólum ella ávísum útbygggingum, tí hesar røddir fjálturskotnar mettu, at vinnan ikki kom at standa undir broytingunum, men tørváði ílögupeningin til beinleiðis forbrúk.

Síðan vit av álvara fóru undir at útbyggja landið við vegum, havnum, skúlum og öllum tí, sum krevst í einum nútímans samfelag og harti at byggja upp ein effektívan veiðusflota, hefur lögtingið veitt tí til einahvørja tíð sitandi landsstýri avmarkaðar lániheimildir til fremjan av tilískum ílögum. Mong av hesum lánum eru fuli afturgoldin ella komin niður á heilt smáar upphæddir.

Sitandi landsstýri hefur nýtt slíkar heimildir, og eru lánini bert nýtt til útbyggingar og ikki til forbrúk. Flestu teirra eru í fremmandum gjaldoþra utan ríkisveðhald og eru sostatt þrógv fyrir, at áltið til gjaldföri okkara föroyinga er styrkt utanlands. Lánini eru av fíggjarfrøðingum með lágligat vera til rentu og avdráttartíð, og har afturgjaldingin fellur aftaná ávist avdráttarfrítt áramál, hefur landskassin sett av árliga partin, soleiðis at peningurin er tokur á afturgjaldingardeginum.

Talað hefur verið um hesi mongu lán sum eitt ómegðar tekin, men kann vera sagt frá,

XX

at meðan samlaðu lán landskassans 31/3 1970 voru 60 mió. kr., voru tey 31/3 1975 154 mió. kr. og 31/3 1978 komin uppá 223 mió. kr., so hóast mong lán hevur afturgjaldin verið í lagi.

Kapitalfártækt land hava Føroyar verið, og mangt vinnutiltakið er óivað darvað av hesum gjøgnum tíðitnar, men síðan vit fóru at reka nútímans búskapartpolitikk við lántökum, tā síkti er skilagott, hava við ivaleyst við hesum tilförla peningi medvirka til, at lánistovnar og landið sjálvt hava kunnad økt lánsvirksemið til framleiðsluútbýggingar.

Prísvöksturin var aftur seinasta ár í sámúligari legu, og er príshækkingin í trý ára skeiðinum 1. juli 1975 til 30. juni 1978 sløk 19%, og er hetta lægri enn í flestu vestanlondum.

Við tí økta virksemi, sum ár um ár ger seg galdandi. m.a. tā so munandi meira verður framleitt á okkara virkjum, nú størri rávørunøgd skal viðgerast, er gott útlit fyri, at landskassin framvir fer at hava orku til at nøkta tørvin á fleiti og fleiri samfelagsokjum, og eisini at stuðla til umleggingar og laga uppi, har lið koma á garðin, men krav samfelagsins má framvegis vera, at tey, sum hava singið í hendi at umsita felagsskaptu virðini, eru fús at ganga götuna viðari fram og ikki lata ormin ringja seg um gullið, teim var litið í hendi.

Skiparakstur — fiskimannainnntøkur

Veiðumöguleikarnar hjá flota okkara í 1977 kunnu vit stórt sæð vera nøgd við, hóast okkuri bakkastið kom fyri, so sum at garnaskipini ikki sluppu til Grønlands.

Eisini í 1978 hava möguleikarnir verið so mikid góðir, at heildarveiðan fyrra hálvár togar upp ímóti 170.000 tonsuín, sum er umleið 10.000 tons meira enn fyrra hálvár í fjør ella nærum tað sama, sum ársveiðan var fyrst í sjeytiárunum.

Garnaskipini eru oll farin í aðra vinnu og eiga saman við tí parti av ídnaðarfлотанум, sum hevur lagt um til feskifskaveiðu munandi part í tí vökstri, verið hevur á okkara grunnum. Hesi skip og nýggju trolararnir tykjast at hava hampuliga úrtøku undir Føroyum, og serliga munar veiða teirra í upsastovninum væl at veita virkjum okkara meira rávoru.

Rakstrarúrslitini í 1977 sýna, at hjá meginpartinum av línuflotanum á langfaraveiðu royndist árið ikki væl orsakað av veiðubanninum í Grønlandi. Kortini fingu stórru skipini, sum royndu á Flemish Cap, væl burturúr. Ísfiskalínubátarnir eru framvegis í trongstøðu, meðan saltfiska- og flakatrolararnir høvdu eitt gott ár við størru avlopi til rentur, avdrátt og fyrisæti enn árið fyri.

Eisini nótaskipini og frystiskipini á hemara- og svartkalvaveiðu høvdu eitt gott ár við frægari úrslitum enn áður.

Feskifskatrolararnir og ídnaðarskipini fingu umleið somu úrtøku í 1977 sum í 1976, meðan rækjuskipini høvdu eitt framúr gott ár við stórum möguleikum fyrir at fremja eina munagóða konsolidering.

Útróðarfлотин sum heild fekk meira burturúr í 1977, bæði til bátar og manning.

Manningarpartarnir innan nærum allar veiðuhættur lógu í 1977 nakað hægri enn árið

XXI

fyri, og sambært uppgerð Føroya Fiskimannafelags var hækkingin í inntøkum pr. dag í onkrum fari 50%.

Tað er framvegis feskfiskalínuflotin, sum liggur ov lágt, bæði tá hugsað er um úrtøku til manning og eigrarar, og ídnaðarskipini hava ilt við at fáa endarnar at rökka saman, hóast hýurnar við hesum flota eru heldur frægari.

Ikki oll skipaslop, eisini slík, sum vit hava avgjørt fyri neyðini, hava sostatt havi tað líka læu fíggjarliga, sjálvt um tey ikki hava havi undir miðlinga fiskiskap, men útreiðslur av ymiskum slagi hava verið støðugt vaksandi í hægri mun enn inntøkurnar, og hevur hetta serliga gjørt seg galdandi fyri okkara línbátar, sum hava átt ein stóran part av fiskiskapinum við Ísland og undir Føroyum. Landsstýrið hevur roynt at komið hesum veiðihátti til hjálpar á vmsan hátt, m.a. stuðlað umlegging til meira mekaniseraða drift, og harumframt legði landsstýrið í vår uppskot fyri tingið um eina agnmiðstøð, sum skal skapa möguleikar at útvega bíligt agn.

Sum ávíst bleiv í fjør og árini frammanundan, er tað framvegis tørvur á at fáa umskipað stuðulsveitingarnar, so tær ikki virka eins »generelt« og nú, men at veiðhættir, sum mugu varðveitast, skulu fiskimöguleikar varðveitast, fáa munabetri stuðul enn nú, meðan avmarkað verður innan veiðuhættir, har verunliga talan er um góða inntøku. Línuflotan og ídnaðarfлотан er enn skilagott at varðveita, serliga tí talan er um munandi rávørugrundarlag hjá fiskaídnaði okkara.

Fiskivinnan sum heild var stødd í ógvuliga trongum umstøðum, tá hetta landsstýrið tok við, og longu fyrsta fíggjarárið var stuðulin til fiskivinnuna hækkaður við eini 400% til umleid 52 mió. kr.

Harav hevur stuðulin til feskfiskaveiðuna gjøgnum ráfiskagrunnin og studningskipanina seinastu árini ligið uppá nakrar og 20 mió. kr. um árið, meðan sami studningur í fíggjarárinum 1974/75 vai umleid 8-9 mió. kr. Við teim víkjandi dollarkursum, ið hava verið í ár, hevur ráfiskaprísurin, sum síðani 1975 hevur verið vaksandi, og sum seint í 1977 lá rættuliga høgt, verið fyri einum falli. Hetta fall hevur landsstýrið roynt at bøtt um við at leggja uppskot fyri tingið nú um eina eykaásløgu í ráfiskagrunnin uppá 10 mió. kr., soleiðis at stuðulin til ráfiskagrunnin í hesum fíggjarári kemur uppá uml. 35 mió. kr., og til príssískoyti verður upphæddin í ár umleid 14 mió. kr., so samanlagt togar stuðulin til feskfiskaveiðuna í hesum fíggjarári upp í móti 50 mió. kr.

Tað er ivasamt, um kraftblokkaflotin í 1978 fær eins góð úrslit sum í 1977. Higartil hevur árið roynst soltnari, og velst nú um, hvussu sáttmálnit um 44.000 tons av makrelí og 30.000 tons av brislingi koma at roynast, og um vit kunnu nýta nakað av teim 30.000 tonsunum av summarlodnu í Barentshavinum, lodnuna í Eysturgrenlandi og svartkjaftin á Dohrn banka.

Hövdu vit betri móttøkuumstøður fyri ídnaðarfisk, og var longri komið áleiðis við svartkjaftakanningunum í matvøruídnaðinum, hevdi hesin floti og ídnaðarfлотин fíngið munandi meira burturúr syrra hálvár.

Tað stendur longu greitti, at framleiðsluorka til viðgerð av 1000-1500 tonsum av ídnaðarfiski dagliga má byggjast beinanvegin. Kanningarnar, sum landsstýrið hevur sett

XXII

i gongd a oðrum um um, hvussu, a hvort hatt, tað er gjorligt at fá svartkjaft til beinleidis matvöruftamleiðslu, mugu fremjast so skjott til ber, og stóða má takast til, í hvonn mun tey storru kraftblokkaskipini skulu útbyggjast til at lasta eini 300-500 tons meira hvort teitra o.s.f.

Landsstýrið fer í næstum saman við nevndunum fyrir felogini nótaskip og ídnaðarskip at seta arbeiðsbolk at leggja besar spurningar greiðar og spurningar, sum viðvíkja framtíðat veidumöguleikunum hjá hesum þotnum av vinnuni.

Rækjuslotin tykist fáa góð útslit í ár eisini, men mugu «alternativu» möguleikarnir í Eysturgronlandi, Barentshavinum og við Kanada roynast við tað fyrsta.

Tað er líkt til, at vit sum frá líðut meira og meira koma at dúva uppá tað, sum okkara landleið kann geva, í fyrstu systu tað, sum vit kunnu veida sjálvir, og í aðru systu tað sum vit kunnu lata oðrum fyrir at fáa fiskirættindi hjá teimum asturfyri. Þí er alt umráðandi, at landleiðin verður varðveitt sum ein dýr ogn, ja, at vit royna at troyta allar teir möguleikar, sum hon gevur, og samstundis ansa væl eftir, at vit ikki royna so hart, at vit taka sjálvt grundarlagið undan okkum. Tað er eyðsæð, at vit mugu bera so í bandi, at vit fáa fiskin upp á land í besta líki, at vit leggja stórstu áherðslu á kvalitet, og at vit nýta allan okkata kunnleika at arbeiða rávörðuna til dygðarbestu og dýrastu söluvøru, og krevur hetta ílögur, bæði til skip, virkir og eftirlit og sölufremjandi og produkútviklandi tiltök.

Ídnaðurin

Segði í sjør, at landsstýrið legði dent á at kanna viðurskiftini í Føroyum fyrir ídnaði meira gjølla. M.a. við at fáa frá hondini nevndararbeidi við hovudsuppgávu at skráseta og gera yvirlit yvir tað, sum er framt av ídnaði, og koma við tilmæli um ábotur innan tað, sum skapt er, eitt nú uppskot um samskipan av fíggjingini til ídnaðin, bæði til ílögur og rakstur. Hetta arbeiði er stórt sæð nú frá hondini, og fær landsstýrið fyrsta dagin endaliga álitid frá nevndini.

Okkara vinnulív er soleiðis háttad, at vit framvegis megu ásanna, at neyðugt er at brynya seg til broytt viðurskiflu. Möguleikarnir fyrir ídnaðarútbygging voru áðrenn 1960 skerdit vegna tørvandi grundílögur. Í 1964 singu vit íleggjargrunnin fyrir Føroyar, 60 mió. grunnin. Hansara endamál var at fíggja grundílögur – sum grundarlag fyrir einum meira framkomnum samfølag.

Síðan eru gjørdar stórlögur í vegasamband, havnalög, el- og telefon.

Seinastu 10 árinu hava grundílögurnar lagt stóði undir veruligari ídnaðarútbygging, men skal ídnaðurin vera hollur stuðul undir samfølagsbúskapinum, ja, so er neyðugt við framhaldandi grundílögum, soleiðis at útbygging av ídnaði ikki verður tarnað, til hesat ikki eru gjørdar.

Tað er einki at taka seg aftur í, at krovini til havnir, vegir, fergusamband, telefonsamband, orku- og vatnveitingar vœða stóri, skulu vit tilgangja ídnaðinum trygg kor.

Vit vita, at fleiri av okkara fiska- og flakavirkjum liggja við aðlanum og umsókinum um víðkan, nýgerð og stovnsetan av nýggju virkjum, alt sunn ktevur munandi

XXIII

nýilogut. Þar umfranit eru umsóknir um veðhald og lán til mong onnur virkir á skránni í lotuni.

Vit kunnu vænta nakað av útbygging innan kemiskan ídnað í sambandi við tæravoksturin fram við landi, vit fáa líðandi eina byrjan á hermetikkviðgerð av rogn og lívut. Roxyvirktini mennast á útlendkska marknaðinum, og í sambandi við tann ídnað, sum skal uppbæggjast til viðgerð av svartkjaftinum til vörum av sama slagi sum Alaskaupsin var rávöru til, tær sonevndu fiskapylsurnar og annan ídnað at veita mannaættini protein úr hesum virðismikla fiski, skulu vit inn í myndina. Klædna-, plastikk-, hitaverks- og byggitilsarsíðnaðurin, sum farin er at gera vatt við seg á heimamarknaðinum, skal mennast, og vit mugu nýta stóru útbyggingina á skipasmíðjunum so, at vit greiða mesta viðlíkahaldið og nýbyggingina innan skipaflotan sjátví.

Tann politikkur, sum hevur verið fördur, hefur víst seg at elva til stórti áhuga syri meira fjoltáttadum ídnaði, og er hetta gott.

Men við tí virksemi, verið hefur, er tað korrini vorðið greitt, at arbeidsmegin í mongum okjum setur mark fyrir, hvussu skjótt fram kinn farast. Ofsta er kunnleikin og hugurin at finna í okjum av landinum, har almikið virksemi er framanundan, meðan oki, sum tórvat arbeidi, ikki hýsa neyðugum kapitali ella initiativi. Át fremja eina umflyting her og stuðla til neyðugt býti millum landspartar verður lutvist almenn uppgáva.

Landbúnaðurin

Landbúnaðurin hefur ikki rættuliga evnað at sylgt við í vinnuliga framburðinum, og eru tað ymisk viðurskifti, ið hava gjort, at soleiðis hefur verið; ognarviðurskifti, veðurlag og geografisk viðurskifti umframti, at fíggjanin hefur verið ov lítil.

Á fíggjarlögini 1978/79 eru veitingarnar til landbúnaðin almikið hækkaðar, bæði sum beinleidis studningsveitan og sum peningur at veita sum lagalig lán.

Landsstýrið er vitandi um, at arbeitt verður við ætlanum um at organisera sölu og keyp av landbúnaðarframleiðsluni, sum er ein hovudsþýritreytin fyrir óktari framleiðslu.

Í samgongugrundarlagnum, teit tríggir flokkarnir samtyktu, var millum annað möguleiki fyrir, at kooperativit felagsskapit, sum vildu fremja sölu- ella framleiðslusamítök, kundu verða stuðlaðir við studningi og lagaligum lánum.

Tað hava ikki verið álfarsligar royndir at nýta hendan möguleika, hvorki av fiski- og útróðratmonnum, handverkarum, byggimeistarum ella óðrum framleiðdarum og heldur ikki av búnaðatmonnum. Men júst í felagsskápi millum framleiðdarar av búnaðarvorum hefur hin kooperativa hugsjónin gjort vatt við seg og sýnt glasiligt úrslit í okkara grannalondum, og er tað greitt, at umroddar organisering av sölu- og keypi av búnaðarframleiðslu er eitt av tím okjum, samgongan hugsaði um, táknesin táttur kom við í samarbeidsgrundatlagið.

Virkligur og faklıgur kunnleiki er ein berandi líður í allari vinnuligari útbygging, og legði landsstýrið fyrir tingið í seinastu tingsetri uppskot um, at heimild varð fингin at

XXIV

byggja nýggjan skúla og royndarstöð, men varð málid ikki endaliga avgreitt, men kemur fyrir aftur í Ólavssokutingsetuni.

Skattamál – tollur og avgjöld

Nýskipan av skattalóggávuni er stórt og tíðarkrevjandi arbeidi og forarbeidið sera umfatandi. Politiskt eru skattaspurningar viðbreknir, tí teir bera í sær fylgjur ikki einans tyri landskassan, men eisini fyrir hin einstaka. Hesar fylgjur má ein gjølla kenna, áðrenn nýskipanin fær gildi.

Landsstýrið valdi fyrst at fáa frá hondini broytingar í skattingini av parta- og øðrum felögum. Henda löggáva er roynd í tvey ár, og metir landsstýrið, at avmarkingarnar í ávísum avskrivingarmöguleikum, men hin lagaligara skattingin við föstum prosenti, hefur verið til frama tyri vinnuliv okkara. Um somu tíð kom broytingin í skattastiganum, sum lætti munandi um beinleidis skattin av láginnitökum. Í apríl í ár varð uppskotid um umlegging av persónskattinum lagt fyrir tingið, og vónar landsstýrið, at tingið megnar at fáa avgreitt málid soleiðis, at lógin fær gildi til næstu álíkning.

Uppskotid er í nevnd, og verða tí bert nevndar hovudsbroytingar, sum landsstýrið metir neyðugt at fremja, skulu vit hava eina skattalög, sum er í samsvar við tær broytingar, hendar eru í okkara samfeliagi.

1) Ein bruttoskattaskipan, 2) serskatting av hjúnafelögum við sjálvstöðugari inntöku, 3) nýskipan av kommunuskattinum, so grundarlagið verður javnað millum ymsu kommunurnar, 4) ymsar aðrar batar fyrir hin einstaka.

Hækkaður barnafrádráttur í álíknaða skattinum úr 400 kr. til 800 kr. er samtyktur.

Tær broytingar, sum eru í uppskoti, eru stig á leiðini, tí meting landsstýrisins er, at tæd slepsti ikki undan tíðarinnar kravi, sum er, at samtíðarskattur ella kelduskattur verður skipadur.

Kelduskattur hefur verið hildin at krevja munandi stórra umsiting, men eru nú tankar frammi um einfaldari álíkning og umsiting. Eisini eru nú inntökur okkara fiskimanna, ella gjaldningin av teim, meira regluligar, so betur ber til at leggja eina skipan til rættis enn fyrr, so ták skattabroytingin, landsstýrið hefur skotið upp um sanering av frádráttarflokjuni í gallandi skattalög, skuldi gótan verið greið at framt kelduskattin um stutta tíð.

Eitt av tólunum at stýra figgjarpolitikki við, sum stjórnir í øðrum londum nýta, er toll- og avgjaldsskipanir, og eru inntökurnar av hesum tættum vanliga munandi hægri enn skattainntókan.

Í knappum viðfangi bet til at hækka ella lækka gjöldini, ætlat ein at minka ella vaksa um eftirstprungin innan ávísar vorubólkar. Orsókin hefur ymsan figgjarpolitiskan upptuna.

Fortreyt er kortini, at tú nágreniliga kennir voru- og nýtslugrundarlagið og sostatt hefur eina útbygda hagtalskipan. Slíka hava vit ikki, og er tí tollooggávan lítið útgreinað á vorur, men er grundarlagið ein meita ella minni tilvildarlig sayning í vorubólkar. Vit hava cinkí yvirlit yvir, hvat einstaka voran gevur í tollgjaldi árliga, og bert hóming av, hvat hvor bólkur gevur. Tí hefur grundarlagið fyrir eina umskipan av

XXV

tolllóggávuni verið sera lítið, men nú er síðan 1. januar í ár innflutningshagtalsskipanin umloegd og harvið möguleiki fyrir at fáa einstóku vörugjöldini útgteinað. Henda umlegging hefur tikið sína tíð, men aftaná 1. september í ár fáa vit frá E.D.V. tóum yvirlit yvir tollinntökuna á hvørji einstakari vóru fyrir hvønn ársfjórðing og fáa soleiðis tær upplýsingar í hendi, sum treyta eina nútíðarhóskandi tolllóggávu.

Skal ein umlegging fara fram í inntökum landskassans í hesi tingsetu frá beinleiðis skattí til nýtslugjöld, er kortini ivasamt, um vit fáa nýggja teknikkin so at virka, at hetta landsstýrið fær gagn av honum, men eitthvort landsstýri hefur skyldu at leggja nakað til rættis fyrir tey komandi.

Sosialu skipanirnar

Dagpeningur

Landsstýrið legði fyrir tingið í vår uppskot um eina dagpeningaskipan. Málið kom til 1. viðgerð og fór í sosialu nevndina, men tingið viðgjørði ikki málið endaliga.

Landsstýrið hefur arbeitt víðari við hesum máli, tí einkí tvíbíti er í tí, at tímalønt fólk, sum onga inntóku hava við fráveru undir sjúku, eru ikki væl fyrir, og ætlar landsstýrið í hesi tingsetu at leggja endaliga útslitið fyrir tingið, soleiðis at sosiala nevndin kann viðgera uppskot landsstýrisins endaliga við teimum broytingum, sum landsstýrisins víðari arbeiði gongur út uppá.

Samráðingar hava verið við ríkisstýrið umframt fundir í felags sosialu nevndini við limum frá ríkisstýrinum og landsstýrinum. Semja er fíngin um, hvussu stóran part ríkisstýrið luttekur við, og var hetta ein av teim spurningunum, sum ikki vóru greiddit, tár uppskotið varð lagt fyrir tingið í vår. Ríkisstýrið hefur givið tilsgøn um at rinda 40% av kostnaðinum av skipanini, og landskassin skal so rinda 40%. Eftir eru 20% sum sokallað arbeiðsgevaragjald. Íhvønn mun og hvussu skjótt arbeiðsgevarar skulu taka yvir hesi 20% heilt ella lutvíst, meðan ein skipan verður uppbýgd fyrir arbeiðsmarknaðin, verður lögtingið at taka stóðu til.

Tað er nú gjørligt at samtykkja dagpengamálið, soleiðis at tað kann verða viðgjört í fólkatinginum í heyst og fáa gildi frá 1. juli 1979, sum uppskotið annars sigur.

Pensjónir — forsorg

Í hesum valskeiði eru ymsar broytingar og hækkingar av fólk- og avlamispensjónum framdar, umframt at ríkisstýrið hefur boðað frá, at tað setur fram lógaruppskot í fólkatinginum um at hækka frádráttarfíra markið fyrir skerjing av pensjónum, soleiðis at broytingin kemur at virka frá 1. januar 1979. Uppskot er fyrr samtykt av lögtinginum.

Landsstýrið hefur yvir fyrir ríkisstýrinum reist málið um, at tær broytingar av pensjónslógunum, sum nú eru samtyktar fyrir Danmark, eisini verða galddandi fyrir Føroyar.

Broytingarnar í danska lógaruppskotinum, sum nú eru til viðgerðar í felags føroysk-donsku sosialu nevndini, fevna í høvuðsheitinum um fylgjandi:

1. Grundupphæddirnar til fólkapensjonistar, avlamispensjonistar og einkjupensjonistar hækka við umleið 80% fyrir stók og 36% fyrir hjún.
2. Hjálp eftir forsorgarlögini hækkar samsvarandi.

XXVI

3. Hinar pattarnir av avlamispensjón umframt uppískoytisveiting til einkjur hækka.
4. Fyri öll pensjónsslög hava inntøkur minni enn kr. 29.700,- árliga (fyri hjún) onga ávirkan á pensjónina.
5. Fyri fólkapensionistar yvir 67 ár verður pensjónin skerd, um arbeiðsinntøkan er meira enn kr. 29.700 árliga, og dettur burtur, tá slík inntøka er meira enn kr. 87.500,- árliga (fyri hjún).
Inntøka, sum ikki er arbeiðsinntøka, ávirkar ikki fólkapensjón hjá pensjonistum yvir 67 ár.
6. Heimild verður at játt a persónliga viðbót til húsaútreiðslur.

Heilsustovnar

Í hesum valskiði er framhaldandi arbeiði gjört til útbygging av okkara heilsustovnum, sjúkrahús, røktar- og ellisheim, umlættingar-, frítíðar-, vistarheim, apotek o.ö.

Nýggja sjúkahúslógin ásetur m.a., at statur og landskassi gjalda hvør síni 50% av vanligu sjúkahúsútreiðslunum, meðan staturin ber útreiðslurnar av verandi sálarsjúkahúsínum við fastari veiting samsvarandi nettorakstrarútreiðslunum í fíggjarárinum 1976/77 javnaðum samsvarandi broytingunum í donsku bruttofaktorinntökuni, soleiðis sum henda verður uppgjörd eftir reglunum í lög um vanligar veitingar til amtskommunur og kommunur. Staturin fremur útbygging av hesum stovni aftaná samráðing

Men neyðugt verður at taka til meiri gjölliga umhugsan spurningin um útbyggingina á landssjúkrahúsókinum. Í hesum sambandi er hugsað bæði um upphalds-, røktar- og langtíðarmedisinska deild; her er talan bæði um serliga røktarkrevjandi, gomul á sálarsjúkadeildini, tey røktarkrevjandi á upphaldsdeildini og røktarheim í vanligum týdning fyrir Streymoyarókið.

Landsstýrið fer tí at seta serliga nevnd at ráðleggja í hesum spurningum, tí tað er ein spurningur, um öll røktin skal liggja á landssjúkrahúsókinum.

Tað ei framvegis tørvur á røktarplássum. Fleiri verða víst til røktarstovnar, enn tað var í okkara gamla samfelagi, eisini fólk í yngri árum. Samfelagsbroytingin hefur eisini broytt so nögv í hesum viðfangi.

Revalidering — endurbúgving

Endurbúgving — revalidering — umfatar fólk við likamligum ella sálarligum breki, og undir endurbúgving koma eisini fólk, sum av eini ella aðrari ortsök eru sosialt brekað, fólk, hvors arbeiðsevni eru fyribils skerd, og fólk, sum hava varandi brek.

Landsstýrið setti í februar 1977 nevnd til endurskoðan av viðurskiftunum viðvíkjandi endurbúgvingini, og varð álagt nevndini at:

kanna tørvin og möguleikarnar fyrir endurbúgving sambært avlamispensjónarlögina og koma við uppskoti um framtíðarskipan á teimum kannaðu økjunum.

XXVII

Hetta nevndararbeiði er latið landsstýrinum. Uppskotið mælir til, at skipaður verður stovnur, sum tekur sær av endurbúgving. Fleiri endurbúgvingarreglur og -heimildit eru í gallandi lögum, men ein samskipan vildi framt úrslitið av fóroystu revalidetingini.

Andveikaforsorgin

Dentur hevir verið lagdur á at fremja útbygging av forsorgini fyri andveik og brekað, so vit so hvort kundu hava forsorgina í Føroyum. Forsorgin í Danmark, sum enn tekur sær av fóroyingum, er sjálvsagt bygd eftir teirra viðurskiftum, og ríma tey ikki í øllum fóroyskum viðurskiftum, og tí hava ríkis- og fóroystu myndugleikarnir við samráðing fингið ígjøgnum skipanir, sum megu sigast at gagna okkara fólk betur.

Nýggjur bygningur stendur í gerð á landssjúkrahúsokinum. Tá henda bygging er frá hondini, er pláss fyri 100 sálarsjúkum og 59 brekaðum (ófulltørum).

Afrat verður nú gjørður vardur verkstaður á Argjum til 45 fólk. Í umbúna er eisini at byggja skúlaheim til Skúlan á Trøðni fyri 12 børn.

Málsetningurín er at fremja framhaldandi útbyggingina av andsveikaforsorgini úti um landið. Skjøtil er settur á, so henda leið kann haldast. Samráðingar landsstýrisins við ríkismyndugleikarnar um búðirnar, sum hoyrdu til Loranstøðina á Skúvanesi, botna í, at hesat heilt ella partvist kunnu nýrtast í ætlanunum um víðari útbygging av forsorgini.

Til tess eru framhaldandi samráðingar við ríkisstýrið neyðugar.

Fyrst umtødda umsitingin av forsorgini, sum er í Føroyum, verður nú partur av fóroystu almannaumsitingini.

Statens Åndsvageforsorg skal leggjast niður frá 1. januar 1980, og forsorgin skal leggjast til arntini. Ríkisstýrið hevir á fundi við landsstýrið boðað frá hesum — spurningurin um okkara viðurskifti í hesi umlegging verður viðgjørdur í serligari nevnd við umboðum út Føroyum og frá dansku myndugleikunum.

Sethúsabygging

Landsstýrið legði í vár trý uppskot fyri tingið, sum øll viðvíkja sethúsabygging. Eitt av hesum uppskotum er ein broting av lóggávuni fyri Húsalánsgrunnin. Høvuðsbrotingarnar eru, at útlánstíðin hjá Húsalánsgrunninum skal liggja millum 20 og 40 ár, at afturgjaldstíðin skal laga seg eftir inntökuni hjá lántakaranum, og at tey størstu lánini verða veitt til hús í vanligari stødd, meðan lánsupphæddin verður meira avmarkað, tá talan er um stórt hús.

Eitt annað uppskot, sum landsstýrið legði fram, var um stovning av einum íbúðargrunni. Endamálið hjá hesum grunni skal eftir uppskotinum vera at byggja hús til útleigu.

Tað triðja uppskotið var um studning til fólk, ið spara upp til sethúsabygging. Sparar, sum hava innskot í fóroyskum peningastovni, kunnu eftir uppskotinum fáa 1% í rentutilskoti út landskassanum.

Øll hesi uppskot liggja sum sagt á tingborði, og ætlanin er at fáa tey avgreidd í tí tingsetu, sum nú er byrjað.

Tilskotið á fíggjartíðini til Húsalánsgrunnin er nógv økt hesi seinastu árini. Meðan

XXVIII

játtanin á fíggjarlögini fyri 1974/75 var 3,5 mió. kr., eru 10 mió. kr. avsettar á núgaldandi fíggjarlög.

Tá lögtingið hevur avgreitt tey trý uppskotini viðvíkjandi sethúsabygging, og hesi uppskot verða sett í verk, kunnu Føroyat roknast millum tey fremstu londini, hvat sethúsabygging viðvíkur.

Arbeiðaraviðurskifti

Í farnu tingsetu varð samtykt at stytta arbeiðsvikuna í stigum úr 42 1/2 tíma niður í 40 tímar. Saman við dagpeningaskipanini, sum kemur at veita løn undir sjúku, eru hetta tvær týðandi nýskipanir, arbeiðarastættini til bata.

Lógin um arbeiðaravernd verður nú meira nýtt, og er ein útbygging farin fram av arbeiðseftirlitnum. Tað verður nú at uppbyggja trygdareftirlit á öllum arbeiðsplássum við dyggari luttoku av teim virkandi, og neyvasta samvinna verður at skipa millum umboð arbeiðsmanna, arbeiðarafelaganna og almenna arbeiðseftirlitið.

Príslöggávan og prísansingin hevur havið största áhuga hjá arbeiðarafelögnum. Júst samtykta príslógin gevur nú möguleika at seta tveir prísansarar afturat, og arbeiðir landsstýrið við hesum. Á hesum øki skuldi eitt dygt samstarv millum arbeiðarafelögini, brúkarafelagið og príseftirlitið veitt munandi trygd.

Besta trygdin, arbeiðarafjøldin kann vita sær, er kortini, at arbeiði et fyrir allar hendur, og er tað hin týdningarmesta ábyrgdin, á politikkarunum hvílit, at royna at laga karmin um virksemi so viðan, at umstøðurnar at skapa virði gerast tær bestu. Í hesum liggur frægasti arbeiðsloysisstuðulin.

Ymsat av galdandi lögum innan arbeiðsokið treingja til eftirkanningar, ein teirra er lærlingalógin. Broting og umskifti er eisini á útbúgvingarókinum. Tað, sum fyrr va: avgerandi neyðugt, er í dag ofta ónýtiligt. Skulu vit standa ájavnt í kappingini við aðrar, mugu vit bjóða lærlingum okkara ikki verti sömdir materielt enn aðrir og ikki verri útbúgving.

Nýtsla okkara av tekniskum hentleikum setir stór krøv til røkt av amboðunum, brúkstólum og ferðslutólum. Ofta hevur okkum tørva nögv av væl útbúnum fólk at røkta hesi øki, og tá hvørt einasta ár verður flutt fyrir milliónir inn av tekniskari útgerð, er stórt búskaparligt spell í tí, at servisutænastuni trýtur útbúgvið fólk.

Skúlamál

Fyrirtekingarnar til samskipan av allari skúlaumsiting í Føroyum eru nú lidnar, og landsstýrið hevur lagt uppskot fyrir tingið hesum viðvíkjandi. Ein føroysk-donsk embætismannanevnd legði fram álit um ársskiftið, og í hesum álitin verður mælt til, at heimastýrið — tað er landsstýrið og lögtingið — innan karmin í eini rammulög skulu hava so gott sum allan fyriskipanarrættin og lögtingið lóggávuvaldið skúlanum viðvíkjandi, hóast ríkiskassan framvegis rindar sín part av rakstratútreiðslunum. Samstundis hevur landsstýrið eisini lagt uppskot fyrir tingið um skipan av tí føroysku skúlfyrisingini. Hesi bæði mál fáa nevndarviðgerð nú.

XXIX

Ein embætismannanevnd hefur eisini latið landsstýrinum álit um skipan av fólkas- og framhaldsskúlanum í Føroyum. Landsstýrið hefur lagt hetta áltið fyrir tindið við nøkrum broytingaruppskotum. Ætlanin er, at tann nýggja skúlalógin skal fáa gildi frá 1. august 1979. Eftir hesum uppskoti fellur tann núverandi skipanin við realdeild og 8., 9. og 10. flokki burtur, og í staðin fáa vit ein cindar- og valskúla. Skotið er upp, at børn í Føroyum framvegis skulu hava 7 ára frálæruskyldu, hóast frálæruskyldan í grannalondunum er longd. Endamálið við hesum er, at børn ikki skulu verða flutt ímótí sínun vilja til annað pláss at ganga í skúla.

Løgtingið hefur eisini fngið uppskot fyrilagt frá landsstýrinum um broytingar í sjómansútbúgvíngini. Ein av broytingunum í hesum uppskoti er, at siglingstíðin, ið krevst fyrir at sleppa á skúla, verður stytta. Hafsturímoti verður siglingstíðin tann sama sum nú, áðrenn vinnubræv kann fáast.

Frálæra á læraraskúlanum er broytt í samsvari við eitt lógaruppskot, sum nevnd hesum viðvíkjandi hefur evnað til. Ætlanin er at leggja hetta uppskot fyrir tindið í tingsetuni.

Mentunarmál

Å mentunarøkinum fer eisini útbygging fram, men eru, sum rímiligt kann vera í ungum samfelagi, vissir trupulleikar at vinna á. A Fróðskaparsetrinum, har bæði undirvísing og granskning fer fram, ið ikki hefur verið her á landi áður, hefur verið neydugt at trilva seg fram, at skapa eitt mynstur, ið ber fram ímótí hægri akademiskari útbúgving í Føroyum. Hóast eitt sindur trupult hefur verið at finna eitt hóskandi mynstur, metir landsstýrið tað vera av alstórum týdningi, at hægri útbúgving og granskning fer fram, og arbeitt verður við at finna eitt betur støði at byggja á, harímillum at bøta um hølisviðurskiftini.

Nýggja landsbókasavnið verður liðugt í hesum árinum, og verður gamli bókasavnsbygningurin tá tøkur. Hann er væl egnadur til náttúrugripasavn. Byrjað er at byggja nýtt útvarpshús, ið partvist er ført fyrir at hýsa einum komandi fóroyskum sjónvarpi. Uppskot um fyrsta byggistig til fóroyskt sjónvarp, byggjan av høvuðssendistøð og trimum undirsendistøðum liggar í tinginum og verður vónandi avgreitt í hesari tingsetuni. Norðurlandahúsið í Føroyum verður nú detailprojekterað, og byrjar byggingin komandi ár.

Fornminnissavnið hefur starvast undir sera ringum húsaumstøðum við lítlum arbeidsplássi og hefur ikki verið ført at víst fólkii tað tilfar, ið gevur eina mynd av fortíðini. Stórur partur av fóroyskum fornlutum eru uttanlanda, best kendu eru Kirkjubøstólarnir, ið eru eitt tað frægasta træskurðararbeiði, ið finnist í Norðanlondum.

Landsstýrið hefur eftir drúgvat tingingat fngið tilsgen undirskrivaða av danska mentamálaráðharranum, at tá høli er fngið, ið svara til listarliga virðið og annars lýkur treytírnar fyrir at hýsa so virðismiklum lutum, verða Kirkjubøstólarnir og aðrir lutir, ið vit ynskja aftur, fluttir til Føroya.

Á figgjarlögini seinast var 1/2 mió. kr. sett av til nýtt fornminnissavn, og er vón landsstýrisins tann, at farast kann undir hesa bygging, tá Norðurlanda- og útvarpshúsini eru liðug ella komin langt ávegis.

XXX

Vegir og havnir

Samferðslan er enn undir stórra útbygging, og er rættuliga langt komið á vegis við nýgerð, breiðkan og asfalteran av veganetinum til öll tey stórru plássini.

Men eisini á smærtru oyggjunum og til fjarskotnar bygdir á stórru oyggjunum eru stórarbeiði í gerð.

Í Kalsoynni er tunnelgerðin byrjað, og arbeiðsvegur fram til tunnelmunnan móti Gásadali verður lagdur í heyst. Arbeit verður á Sundsvegnum, og sambandið Vág-Sumba fer í gongd í august.

Yvirlit yvir vegaarbeiðið er hjálagt sum skjal.

Hóast 10-ára havnaætlanin frá 1969 ikki rennur út fyrr enn næsta fíggjarár, helt landsstýrið, at tørvurin at útbyggja havnalögini er so stórir, at nýggj havnaætlan eftir nýggjum prinsippum varð neyðug. Vit fingu tí 6-ára ætlanina uppá 219 mió. kr. indexviðgjørðar í byggitíðini. Nakrat havnir eru farnar í gerð, so sum sæst av skjalínunum.

Ein havn, ið er í serstöðu, er Skopunnar havn, bæði tí útbyggingin higartil hevur ikki roynst nóg væl, og í hon er samferðsluleiðin úr Sandoynni til restina av Føroyum.

Drúgvar kanningar og modelroyndir eru gjørdar, men enn fyriliggja bert fyribils úrslit. Tá endalig loysn er funnin, fer landsstýrið at leggja uppskot fyrir tingið um neyðuga fíggjan.

Annars má økta veiðan í heimasjógví metast at troðka lendinga- og havnabyggingina longur fram í prioriteringini av almennu ílögnum.

Samferðslumál

2 skip standa í lötuni í gerð til Strandferðsluna. Annað verður bygt í Havn og skal loysa av Ternuna, sum nú røkir rutusambandið millum Klaksvík og brvík. Meðan tann núverandi Ternan hevur pláss fyri 12 bilum, kemur tað nýggja farið at hava pláss fyri 35. Ferðingin til og úr Klaksvík er nógv økt, síðan Eysturoyarbergholið varð latið upp.

Hitt farið stendur í gerð á Tvøroyri og er ætlað til at stovna nýggja rutu millum Sand og Skúvoy.

Ferðingin á uttanlandarutunum við Smyrli hevur verið vaksandi. Í fjør sigldu meir enn 20.000 fólk við á uttanlandarutunum, og talið av ferðafolkum verður helst ikki lægri í ár. Dúgvan røkir framvegis rutusamband innanoyggja um summarið, tá Smyril er í uttanlandsigling, og higartil hevur landsstýrið ikki funnið annað hóskandi far til hesa sigling. Dúgvan er ikki væl hóskandi, serliga av tí at hon ikki kann flyta bilat.

Løgtingið avgreiddi í vår uppskotið frá landsstýrinum um fólka- og farmaflying. Ein nýggj samferðslunevnd er sett, sum hevur latið landsstýrinum eitt fyribilsuppskot um skipan av fólkaflutninginum í miðstaðarókinum. Mælt verður til, at tað almenna ger sáttmálar við bilánarar og stuðlar hesar fíggjarliga, samstundis sum allar rutur verða samskipaðar í eina fasta ferðaætlan, sum økir talið av túrum á hvørjati rutu munandi, og sum tryggjar hvørjati bygd í minsta lagi samband tríggjar ferðir dagliga og á høvuðstrutunum rutu annan hvønn tíma.

Í Danmark hava teir góðar royndir av teim sáttmálum, amtskommunurnar og

XXXI

kommunurnar hava gjort til stovnan av ferðslufelögum, sum taka sær av almennum, sosialum og privatum koyrslutørví.

Sambært nevndina kann ferðingin skipast munandi bíligari enn nú.

Roknast kann við, at landsstýrið leggur hetta mál fyrir tingið.

Arbeiðið uppá at leingja flogvöllin er nú byrjað, og tól verða sett upp, sum gera flogferðsluna tryggari og fyrir ein part minka um óregluligu flúgvingina. Hetta arbeiði er munandi dýrari, enn roknað varð við. Kostnaðurin av leingjanini togar upp ímóti teim 30 mió. kr. fyrir 150 m.

Ætlanin er at stovna eitt nýtt flogfelag, har føroyingar skulu eiga helvtina og danit helvtina av partapeninginum, til at rökja Føroya-flúgvingina. Ein føroysk/dansk embætismannanevnd hevur viðgjort hetta mál, og landsstýrið fær eina frágreiðing og tilmæli frá nevndini ein av teim fyrstu døgunum.

Postverkið

Áhugin fyrir teimum føroysku frímerkjum er framvegis stórun, og útgávan av frímerkjum er ein munagöd inntökukelda hjá tí føroyska postverkinum. Raksturin av postverkinum liggur um at kunna bera seg. Tað fyrsta árið eftir yvirkuna hevði postverkið eitt yvirskot, meðan talan er um eitt minni undirskot annað rokniskaparárið.

Arbeiðið við at gevá út og selja frímerkini er framvegis eitt arbeiðspláss fyrir fólk, ið annars mangan hava havið torført við at singið hóskandi arbeiði.

Telefonverkið

Landsautomatiseringin av telefonini er nú liðug, men ein vansi er, at telefonstøðin í Havn ikki er útbygd samstundis orsakað av, at telefonverkið higartil ikki hevur singið neyðug byggiloyvi og grundöki. Hetta førir við sær, at telefonin ikki altíð virkar nóg væl. Ein loysn tykist nú vera mögulig á telefomálinum í Havn, við tað at landsstýrið kann bjóða meinigheitshúsínnum ökið kring ta gómlu telegrafstøðina móti, at telefonverkið fær eitt öki við Tinghúsvegin at byggja nýggja støð á. Hetta arbeiði tekur tó drúgva tíð, og væntast kann tí ikki, at vit fáa eina fullgöða telefon fyrr enn um eini trý ella fýra ár.

Umleið hundrað felagar hava enn ikki singið automattelefon. Hesit verða knýttir at verandi automatsstøðum, og arbeiðið við hesum byrjar aftaná summarfrítíðina.

Orkumál

Fiski- og annat ídnaður, ið er undir útbygging, er orkukrevjandi, og verður neyðugt at útbyggja elmegina skjótari enn higartil. Orkuspurningurin er ein hin mest týðandi í nútíðarsamfelagnum, við tað at oljan er vorðin dýr, kemur fyrir stóran part úr politiskt ótryggum öki, og eftir hvat kónir menn meta, ikki mögulig at fáa óavmarkaðari nøgd, áðrenn nögv ár eru liðin. Neyðugt verður tí at royna aðrar möguleikar, í fyrstu syftu, hjá okkum, halda fram við vatnútbyggingini, men eisini sokallaðir »alternativir« orkumöguleikar mugu eftirkannast og útbyggjast. Serliga áhugavert vildi tað verið at gjort royndit við at vinna hitaorku burtur úr havinum.

XXXII

Landsbankamálið

Ein hin týdningarmesti tátturnin í seininginum hjá hesum landsstýri var at fáa skipað ein landsbanka, sum kundi vera myndugleikunum, id ábyrgd hava av búskapartliga politíkkinum, til hjálpat í stýringini av búskaparviðurskifnum. At fáa hetta greitt var kortini ikki lötuv verk. Fíggjarføðingar hava greitt úr hondum álit um hesar spurningar, og byggir tað lógaruppskot, sum nú liggur fyrir, m.a. á hetta áliið.

Lógaruppskotid kemur nú til viðgerðar í samgonguni og verður síðan annaðhvort í tí líki, tað nú hevur, ella við broytingum, samgongan kann semjast um, lagt fyrir tingið um miðjan august, soleiðis at tað kann avgreiðast av tinginum saman við hinum stórmálunum, sum liggja fyrir, so sum dagpeningaskipan, skattalög, húsbryggimál, skúlafyrising og øðrum.

Fiskiveiðusamráðingar — sáttmálar 1977/78

Viðvíkjandi fiskiveiður okkara kann takast aftur í tað, sum sagt varð í fjør, at möguleikar, sum voru til áður, nú snøggliga ikki eru longur, tā 200 fjórðinga fiskimarksfytibrigidið gjördist veruleiki við allar strendurnar á Norðuratlantshavinum aftaná 1. januar 1977.

Tað var tí og hevur framhaldandi verið landsstýrisins politíkkur við samráðingum at royna at fáa okkum slíkar sömdirir á fiskiøki innan fyrir 200 fjórðinga markið hjá øðrum londum, at veiðumöguleikin hjá tí flota, sum vit í lötun hava, varð so lítið skerdur sum gjörligt.

Landsstýrið hevur tí lagt dent á ikki einans at verða so væl umboðað á teim millumtjóða fundum, har fiskiskapur var til umróðu, sum gjörligt — men ikki minst strongt á at fáa sáttmálar við lond, við hvors strendur vit áður hava fiskað, og samstundis at royna at fáa sum best burtur úr teim rammusáttmálum, sum áður eru gjördit við onnur lond.

Í fyrstu syftu eydnaðist landsstýrinum í november at fáa ein rammusáttmála í lag við U.S.S.R., og í ár fara samráðingar fram bæði við Kanada og U.S.A. — rammusáttmálín við Kanada, sum skuldi skapt grundarlagið undir framhaldandi fiskiskapi innan fyrir kanadiska 200 fjórðinga markið, er klárur at leggja fyrir tingið í ólavskusetuni. U.S.A. sáttmálín, væntar landsstýrið, verður klárat til heystar.

Í fjør heyst, tā vandi var fyrir, at fóroyiskur fiskiskapur estir gagnfiski við Íslands strendur skuldi halda heilt uppat, eydnaðist landsstýrinum við samráðingum at útvega loyvi til fiskiskap estir øðrum fiski enn toski árið út. Í desember mánaði 1977 hevdi landsstýrið samráðingar við íslensku landsstjórnina sum endaðu við tí niðurstöðu, at sjálvt um vit noyddust at minka um toskafiskiskap okkara í 1978 við 1.000 tonsum, kom sáttmálín við Ísland uppá 17.000 tons av gagnfiski at standa við. Harumframt fördi tingingarnar til, at lodnufiskiskapur okkara í vatn øktist við 10.000 tonsum í mun til í fjør og sum uppískoyti til hesa avtalum kann nevnast, at landsstýrið og íslenska ríkisstjórnin samdust um samvínu á ymiskum vísingdaligum rannsóknatökjum.

Samráðingar við Noreg í desember mánaði góvu okkum möguleikar at halda á við tí

XXXIII

fiskiskapi, sum hevði verið áður, við øktum tonsatali og harumframt einum øktum möguleika at royna eftir ídnaðarfiski á norska Nordsjóvarókinum.

Truplastu samráðingarnar, sum landsstýrið hevur hætt, eru við EEC-londini. Órsakað av øktum einvísum tiltökum síðu bretskari síðu og banni sýri at fiska sild, vóru möguleikar okkara minkandi í 1977, og tað sást ikki vón til at kunna fáa nakra rættvísá javnvág millum okkara fiskiskap í Nordsjónum og EFC-landanna fiskiskap undir Føroyum.

Hetta fórdi við sær, at samráðingarnar við EEC fyrir fiskiskapi í 1978 slitnaðu, og báðir partar hildu seg á sínum, til nýggjar samráðingar finguist í lag fyrst í februar í ár.

Kortini hevur tað nú í seinastuni víst seg, at tær syritteyrir, sum vóru undir februar-avtaluni, ikki eru til longur, við tað at Bretland 7. juli tók möguleikan hjá føroyingum at veiða tey 2.000 tonsini av sild, sum vóru uppi í avtaluni, frá okkum. Harumframt verður boðað frá, at hvítatingsbróðurkassin eystan fyrir Skotland, sum var ógvuliga, meinur fyrir ídnaðartrolarat okkara, nú verður víðkaður uppaftur meira frá 1. oktober. Landsstýrið hevur hildið, at hesi tiltök hava ørkymlað javnvágina í fiskiveiðumöguleiku, im millum okkum og EEC so nögv, at grundarlagið undir tí avtalunum, sum varð gjørd í februar, ikki er til longur, og ætlat landsstýrið tí at seta seg við samráðingarborðið við EEC ein av teimum fyrstu døgunum við kíðunum um kompensatióñ fyrir teir mistu veiðumöguleikarnar.

Serliga tvey fyribrigd hava ørkymlað okkara viðurskifti við EEC munandi — eftir rammusáttmálanum frá 1977 skuldi tað verið gjørligt at singið javnvág í fiskiveiðumöguleikunum okkum til fyrimunar, men í fyrsta lagi hevur ein restandi felags fiskivinnupolitikkur EEC-landanna millum, har serliga eitt límaland ferð eftir ferð hevur innført avmarkingar, sum hava skert veiðumöguleikar okkara mitt í avtalutíðini, verið okkum til stóran bága. Í øðrum lagi er spurningur, sum hevur stórstana áhuga, at hini EEC-londini (Danmark undantakið) alt meira hava havt lyndi at taka fiskiskap í ríkisdonskum sjógví upp í javnvágina, soleiðis at tey krevja, at vit fult ella lutvist skulu gjalda við fiski undan Føroyum fyrir føroyskan fiskiskap í Grønlandi.

Landsstýrið hevur fleiri ferðir hætt fundit við donsku stjórninu og grønlendska landstáðið um henda spurning, og sjálvt um vit frá ríkisstjórnini hava finguð at vita, at vit prinsipielt eiga fiskirættindi í donskum og grønlendskum sjógví sum ríkisborgarar og tí í hægsta lagi bert lutvist skulu mótrokna til EEC fyrir tað, sum vit kunnu fiska í Grønlandi, er enn ikki eydnast at fáa greitt at vita frá stjórnini, hvussu langt hetta ber í framtíðini.

Metingin hevur verið, at við hesum spurningi óavgjördum, men eini samráðing um eina heildarloysn, sum bæði veitir okkum rættindi fyrir fisk, vit kunnu lata EEC, og rættindi, tí vit eru statsborgarar, rukku vit longri.

Hetta er beint, so leingi samráðast kann um sínmillum rættindi á høgum stigi, t.v.s. báðir partar lata og fáa munandi fiskimöguleikar hvør frá øðrum, men tann dag samráðast má á lágum stigi, tí möguleikarnir fyrir býti minka, vil tað hava avgerandi týdning, at rættindini sum ríkisborgarar verða neyvi og nágteiniliga fastløgd, so hesi ikki

minka, samstundis sum okkara möguleikar fyrir at lata frá okkum rættindi í fóroyskum sjógví minka.

Í eini tíð, har vit standa við einum flota, kansa á summum økjum einum av teimum best útgjørdu í heiminum, má tað vera rættur politikkur at royna alt, hvat gerast kann, at útvega hesum flota veiðumöguleikar, og í samráðingum sínum hesi bæði seinastu árini hevut landsstýrið lagt alla sína orku í, at so skal vera, eisini tí okkum tørvat tíð til umlegging til ónýttar möguleikar í heimarsjógví. Henda umlegging gerst tyngri, kunnu vit ikki framhaldandi hava meginpartin av flotanum til fjar- og miðleiðirnar í vinnu.

Landsstýrið hevur lagt áherðslu á í okkara samráðingum, og tá serliga við EEC, at í ávísum fiskastovnum og serliga í hýsu og toksi er neyðugt, at útlendskur fiskiskapur verður minkaður. Vit hava fulla veiðuorku at fiska hesar báðar stovnir sjálvir, og júst hesi fiskasløg tykjast at hava verið fiskað í ríkiligan mun tey seinru árini, og tá tey, sum vituligt er, skapa grundarlagið undir okkara fiskivinnu á landi, er neyðugt at bera so í bandi, at hesi fiskasløg ikki verða niðurfiskað, men heldur koma at nørast. Tí mugu útlendingar í ár bert fiska sjórðing av tí, teir fyrir tveimum árum síðani fiskaðu undir Fóroyum av toksi og hýsu, tí hevur Fóroya banki verið friðaður fyrir trol í 1 1/2 ár, og tí vórðu meskavíddirnar á troli øktar til 135 mm, og tí, at enda, hevur landsstýrið hildið aftur í ilögum til skip, sum bert eru ætlað at fiska í nevndu stovnum.

Landsstýrið hevur hildið tað vera av största týdningi at fáa mest möguligt at vita um teit fiskastovnar, sum kunnu fáast undir Fóroyum, og hevur tí stórus dentur verið lagdur á bæði at gera vísindaligar rannsóknir sjálvit og ígjøgnum samráðingar við onnur lond, sum fiska undir Fóroyum, at fáa vitan um vísindaligu rannsóknir teirra, og hevur landsstýrið tí fingið hetta við í flestu sáttmálatnar.

Vaktar- og bjargingartænanstan

Landsstýrið hevur hildið, at tað arbeiði, sum Vaktar- og bjargingartænanstan gjördi, var so neyðugt, at tað kravdi útbygging við betri fórum enn teim, sum vóru til taks, og varð tí sett uppskot um at umbyggja Ólav Halga til vaktarskip afturat Tjaldrinum, og kanningar av hesum arbeiði sýna, at tað ber til at fáa Ólav Halga umvældan og kláran at avloysa Dagstjørnuna í heyst, og skuldu tá möguleikarnir fyrir einari effektivari vaktartænanstu verið munandi betri.

Okkara hugsan er eisini, at dansk parturin av sjóverjuni eигur at verða útbygdur munandi. Her er toknað við, at nýggir heilikoptarar verða tøkir, og vóna vit, at ikki ov long tíð gongur, áðrenn hetta gerst veruleiki.

Sjókortini av Fóroya-økinum eru nú liðug, og veðurtænanstan hevur í hesum ári verið útbygd við aldumátingum, og tær fyrstu streymmátingarnar frá somu boyum verða nú kannaðar. Fiskimenn kring Fóroyar duga best at skyna á, í hvønn mun hesi tiltök hava lætt um og tryggja arbeiði teirra á sjónum.

Krøv til nýggja lögtingið

Um einans tríggjar mánaðir er val aftur til lögtingið — eitt lögting, ið hevur fingið alt

størri og størri týdning, síðan heimastýrisskipanin varð sett í verk fyrir trúati árum síðani. Bæði á lóggávu- og á fíggjatøkinum er lögtingsins partur í samfelagnum vorðin vaksandi ár um ár.

Henda gongd ber í sær, at vit mega gera okkum greitt ta ábyrgd og tær skyldur, tann einstaki og samfelið skulu lúka, og serliga er tað í lögtinginum, at henda ábyrgdarkensla skal gera vart við seg.

Tað skal ein seigur vilji frá öllum flokkum og öllum tingmonnum til at vinna á trupulleikum og vinna á mál í eini sök fyrir og aðrari eftir. Lutur politikaranna er, at hvørja ferð eitt mál er avgreitt, verður tað aloftast gloymt, og enn fleiri óloyst mál hava stungið seg upp.

Føroya lutur í mun til onnur lond var til fyrst í sekstiárnum rættuliga óbroyttur, hvat viðvíkur fiskirættindum og marknaðarviðurskiftum. Lögtingsins arbeidi lá í einari rættuliga fastari legu.

Samráðingar við onnur lond vóru yvirhovur avgreiddar um ríkismyndugleikarnar.

Men so hesi seinastu 20 árinu tóku broytingarnar dik á seg og serliga seinastu 6-7 árinu við víðkaðum fiskimarkum, skerdum fiskirættindum og broyttum marknaðarskipanum. Serliga tá Danmark leitaði sær upp í felagsmarknaðin, og Føroyar stóðu utanfyri, kendu vit umskiftið.

Tað, sum hevur gjort so at siga flest allar samráðingar burturav truplar, er, at felagsmarknaðurin sjálvur sínámillum ikki hevur funnið fram til nakra fiskivinnuskipan, men at ein og hvør semja, ið gjørd et, hevur verið og er fyribils.

Henda óvissa, ið viðvíkur okkara fiskivinnu og sostatt lívsæðini í føroyska samfelagnum, er mótimikil at liva við át eftir át. Undir hesi óvissu og broytingum, ið stava utanífrá, skulu okkara fiskimenn, viðnulívið, lögtingið og landsstýrið taka avgerðir fyrir at varðveita og menna tann framburð, føroyska samfelið hevur havt seinnu árinu.

Tá ið hugsað verður um óvissuna, er ikki so lógið, at menn ofsta eru ósarmdir; men við upplýsing, við ábyrgdarkenslu og við viljastyrki trúgví eg, at bæði hetta og eitt komandi lögting leggja lunnar til eitt tryggari samfelag — eitt samfelag, har óvissan er í minking — har tann einstaki fær stundit og frið á tryggum grundarlagi at finna sitt støði — eitt trygt støði og eitt mentað støði.